

दोभान

जि.प्र.का. काठमाडौं द. नं. १४९/०५६/०५७

दोभान

(साहित्य, कला, संस्कृति र विविध राष्ट्रिय त्रैमासिक प्रकाशन)

वर्ष ४ अंडक २

भद्रौ-असोज-कात्तिक-मङ्गसिर

२०६०

संस्कृतक	विदुर गौतम
विद्येषसल्लाटकाट	नेत्र एटम
प्रधान सम्पादक	कृष्णहरि दवाडी
सम्पादक/एकाशक	बालिका गिरी
सहसम्पादक	विन्दु शर्मा
कृष्ण गिरी	सहयोगी
लावण्यप्रसाद ढुङ्गाना	भीमनारायण रेमी
पुष्प गौतम	कार्यालय
अनामनगर, काठमाडौं	फोन नं. ४२५६५७६
मुद्रक	नारायण प्रेस, काठमाडौं
	फोन नं. ४२५९०५२
मूल्य : रु.	

सर्वपादकीय

नेपाली कला, संस्कृति र साहित्यका क्षेत्रमा लागिपरेका विभिन्न प्रतिभाहरूका रचनाहरू प्रकाशन गर्ने 'दोभान' चौथो वर्षमा यात्रारत रहेको छ। यस क्रममा देशले अनेकौं उत्तरचढाव खपेको छ भने त्यसको तीतो असर सामाजिक एवम् सांस्कृतिक क्षेत्रले पनि भोगिरहेको देखिन्छ। 'दोभान' त्यसबाट बच्न नसके पनि दहिला पाखुरीको साहसी श्रम प्राप्त गरेको हुँदा यसले प्रस्तुत रूपमा उदाउने अवसर पाएको हो। हाम्रा स्तम्भ भनेका लेखकहरू नै हुनुहन्छ। लेखकहरूको प्रतिक्रिया, टिप्पणी र मार्गदर्शनले संस्कृतिको निर्माणमा भूमिका खेल्दछ र त्यसले देशको पीडा शान्त पार्न प्रयास गर्दछ। यस कुरामा सबै सभ्य मानिसको विश्वास हुनु पर्छ भन्ने हामीलाई लाग्छ। मानवीय सभ्यताको रचनामा, मानवीय भावनाको बोधमा र मानवीय संवेदनाको प्रसारमा 'दोभान'ले एउटा सिन्को मात्र पनि उठाउन सकेको पाठकहरूलाई लाग्यो भने त्यो हाम्रा लागि अत्यन्त सन्तोषको विषय बन्नेछ।

मानिस पशुभन्दा श्रेष्ठ छ भन्ने प्रमाण उसले देखाएका क्रियाकलाप नै हुन् तर आज भइरहेका द्वन्द्वका घटनाहरूले के साँच्चै श्रेष्ठताका प्रमाणहरू दिएका छन् त? यो अन्यौलिको वातावरणमा उज्यालो आशाका किरणहरू भेटियून् २०६० सालको विजया दशमीले हामीलाई उन्मुक्त बाँचे भविष्य प्रदान गरेस् शुभकामना !

तिष्यसूची

गजल तिथोष

नेत्र एटम / ११

कविता

जुनाली क्षेत्री 'सुनगाभा' / ७२, आर. एम. डुडगोल / ७३, नरेन्द्र आकाश / ७८, गणेश पौडेल 'सात्यरे' / ७९, बलभद्र भारती / ८१, भीम रावल / ८३, सुरज श्रेष्ठ / ८४, शिव प्रणत / ८८, मनप्रसाद सुब्बा / ९३, दुर्गाप्रसाद भण्डारी / ९४, भरत पोखरेल / १०१, जून कार्की / १०२, भलनाथ खनाल / १२३, पुण्य गौतम / १२७ विष्णु जवाली / १२८, रमेशनाथ जोशी / १२९, नारायण श्रेष्ठ / १३०, विजय अखण्ड दोड 'अनन्त' / १४०, नारायण गोदारे / १४१, ठाकुर शर्मा / १५२, जगतबहादुर के ती / १६४, कृष्ण रूपखेती / १६५, गोविन्द भट्टराई / १६७, शिवभक्त शर्मा / १९५, मदनमोहन मिश्र / १९६, पुरुषोत्तम सुवेदी / १९९, सुदीपभद्र खनाल / २००, ममता थापा / २०५

गीत / गजल / गुरुक / भजन

लावण्य दुडगाना / ७२, लीलाराज दाहाल / ८४, महेश सुवेदी / ९४, तारादेवी काफ्ले / १२३, बालकृष्णा लामिछाने / १४०, धनकुटे कान्छा / १५०, नीर ब. कार्की / १५१, जेबी खत्री / १५१, गोपीकृष्णा दुडगाना 'पथिक' / १६६, स्वीकृति बराल / १६८, स्वनिल बराल / १६८, खनाल मेघनाथ 'बन्धु' / २०४, सुशील दीक्षित / २०४

कथा

शारदा के.सी. / ७४, नवीन विभास / ९६, भीमनारायण रेग्मी / १८१, युवराज पाण्डे / १८९,

लेख / निखन्ति / संस्करण

भक्तदेव श्रेष्ठ / ८६, भाउपन्थी / १४४, विष्णुबहादुर सिंह / १५३, भोजराज बराल / १६९, महेश्वर न्यौपाने / १७६

गाटक

गणेश गौतम / १३१

दमातोपनि

यादव भण्डारी / ६१, राजन भट्टराई / ८९, नरेन्द्रप्रसाद कोइराला / १०३

पुस्तकसमीक्षा

रमेश शुभेच्छु लुइटेल / १४२, बिन्दु शर्मा / १५८, मधुसूदन गिरी / २०१,

प्रतिबिरुद्ध

नेत्र एटम / २०६

छुट?!

- भीमनारायण रेग्मी

करिब सात बजेको होला मसँग घडी छैन, जरुरी पनि छैन । म घरको छतमा उभिरहेको छु, यताउति डुल्दै थिएँ, अहिले स्थिर भएको छु । घाम लागिसकेको छु, पोल्ने भएको छैन । यहाँबाट सबैतिर देखिंदैन, विदेशीका बीचमा नेपाली उभिएजस्तै हो । सहरका प्राय पुङ्का घरहरूमध्ये यो पनि पर्छ । त्यति व्यवस्थित छैन, खासै सुविधा छैन नव छतमा आउन पाइने सम्मावना रहदैनथ्यो । त्यसैले फाइदा भएको छु, धेरै होइन, भोक लागेको बच्चाले चाचा पाएजस्तै वा दुख पाएका जनताले भाषण सुनेजस्तै । तैपनि म दिनहुँ यहाँसम्म उक्लने गर्छु, प्राय : बिहान । म बाहिर घुम्न जान्नै । सडकको हिलो, कोहरका थुपाहरू, भुस्याहा कुकुरहरू, बाटै छेकेर 'मर्निङ वाक' गर्नेहरूको भिड, यी सबै सबै टाउको दुखाइ बन्न सक्छन् । बरु यहाँ रुमल्लिइरहँदा आनन्द आउँछ, एक किसिमको ।

यहाँबाट सानो संसार देखिन्छ, पर्दा किन्न नसकेर त्यसै छाडिएका भ्यालहरूबाट, सस्तो खालको पर्दा धुँदा खुम्चिएर माथि सरेको ठाउँबाट, पर्दा टाइने ढोरी धोल्लिएको ठाउँबाट र लापरवाहीले खुलेका पर्दाका छेउबाट । विभिन्न दर्जाका मानिसहरू छन्, त्यहाँ भित्रभित्र । त्यहाँ एकनास हेरिंदैन, हेर्नु हुदैन, नैतिकताका कुरा उद्छन् । ती पर्दाहरूका पछाडि हेर्नु हुनेहरू मात्र छैनन्, हेर्न नहुनेहरू पनि छन्, आँखा जुन नहुनेहरू पनि छन् । त्यसैले मैले भ्याल भ्यालमा हेर्नुहुदैन, हेर्नु आवश्यक छैन, कुनै झक्नफटमा परिन सक्छ, बेइज्जती हुन सक्छ । तैपनि हेरिन्छ, त्यसमा कुनै उद्देश्य छैन दुराशय छैन । त्यतिन्जेल हेरिन्छ, जबसम्म कसैले देखैन । हुनत कसैले देखे पनि भाग्नुपर्दैन, भागिंदैन ।

म पुरानो भइसकेको छु यहाँ । मलाई कसैले चिन्दैन, मेरो नाम थर, वतन, पेसा कसैलाई थाहा छैन तर यो यर्ही बस्ने मान्छे हो भन्ने सबैलाई थाहा छ । म दिनभरि यहाँ हुन्न, यसले अझ विश्वास थपेको हुन सक्छ मान्छेहरूमा र अझ यसले तै मलाई कर्मचारीका रूपमा चिनाएको हुन सक्छ । उनीहरूलाई के थाहा, म कर्मचारी होइन भनेर । हो नि हुनत, कर्मचारी हुन धेरैपटक धेरैजनाकहाँ धर्ना बसेको छु, धेरैलाई

नमस्ते गरेको छु, दर्जनौंका अगाडि दाँत डिच्याएको छु । धेरैपटक 'हस्', 'हुन्छ', 'भइहान्छ' भन्ने आश्वासन पाएको छु । त्यतिले मात्रै पनि मलाई जागिरको आनन्द दिएको थियो, त्यसबेला म खुसीले नाचेको थिएँ, उनीहरूको प्रशंसा पनि गरेको थिएँ । तर सब सपना ... ...

ओढ्ने चलन थाल्यो । अधिसम्म त्यो भूर्दाले ओढेजस्तो देखिन्थ्यो । बिस्तारै हातहरू बाहिर निस्के- सिरक केही तल सच्यो । ... अँ, देखै उही परिचित अनुहार, नाम, थर, बतन, पेसा थाहा नपाईकनै परिचित । ऊ उठछ, सिरक गुटमुटिन्छ धुँडासम्म फरेर । केही बेर बस्छ, हाई काढ्छ, आड तान्छ, हात माथि उठाउँछ र हावामा मुड्की हान्छ । मानौं ऊ कुनै जुलुसमा हिँडिरहेछ, मानौं ती हातहरू महारीका विरुद्ध उठेका हुन्, गरिबीका विरुद्ध उठेका हुन्, सरकारका विरुद्ध उठेका हुन् । हो त, जुलुसमा हिँड्नेहरू यस्तै यस्तै त हुन्छन् नि, दुव्ला, ख्याउटे, अर्धना मैला लुगा लगाएका तर जोशिला, गथापच्चीसीका छेउछ्याउ । यसो हेर्दा यस्तै, ऊ जस्तै ।

ऊ हाई काढ्छ । मानौं हिजो साँझको नशा अझ उत्रेको छैन । यो मान्ने कुरा मात्रै हो, अर्को भयालभित्र देखेका भरमा । उसको कुरा भिन्दै छ, कहाँ बियर कहाँ ऊ । उसलाई थकाइले छाडेको छैन । ऊ दिनभर डुल्छ, डुलिरहन्छ । सायद ऊ कतै पत्रिकामा काम गर्दै, समाचार सङ्गलनका लागि धुमिरहेजस्तो लाग्छ । पत्रिका उस्तो चल्नैन हो, प्रतिस्पर्धाको युग न हो, धनले धन तान्छ । ऊ निराश निराश देखिन्छ ।

भर्खर भयालबाट घाम पस्छ । सपनामा समेत सोच्दा सोच्दा रातो भएको उसको हनुहार अझ रातो देखिन्छ । अचानक उसले दुवै मुठी हावामा हान्छ र उठ्छ फूर्तिसाथ । मानौं उसको कुनै योजना सफल भएको होस्, जुन अहिलेसम्म सोच्दै थियो । हुन सबै विदेश जाने प्लान होस् वा जागिरका लागि नेता भेट्ने वा कुनै व्यवसाय सुरु गर्ने, बिनालगानीको वा यस्तै अरू केही ।

ऊ उठ्छ र आड तान्छ । उसले मलाई अझसम्म देखेको छैन, त्यसैले मलाई भाग्ने आवश्यकता परेको छैन । म अझ उत्सुक बन्दै गइरहेको छु, उसका हरेक क्रियाकलापप्रति । आज किन किन उसलाई मजस्तै मानेर हेरिरहन्छु, बोलाएर परिचय गरूँ गरूँ लाग्छ, तर गरिदैन । ऊ मेरो मिल्ने साथी बन्न सबने सम्भावना देखिएको छ । म एकटक हेरिरहन्छु । ऊ सरासर भयालतिर जान्छ दन्तमन्जनको नली उठाउँछ, यसो हेर्दै र जोड्ने निचोर्दै । मन्जन निस्कदैन, कोरि निचोर्दै तैपनि आउदैन, दिक्क हुन्छ र भुइँमा भयाँकहु । अब उसको एउटा योजना रह भइसकेको छ, दाँत सफा गर्न योजना । त्यसैले धारासम्म जाने भन्नकट पर्दैन । मुख धुन्छ, त्यहीं भयालबाट । तल 'खाली सिसी पुराना कागज'बाला मुख धुई छ । त्यसमाधि यानी खस्छ तर केही बोल्दैन, केही पछि सर्दै मात्र । फगडा गर्दैन, आवश्यक ठान्दैन ।

मुख धुने काम सकियो । ऊ स्टोभनजिक जान्छ, हावा भर्छ, हावा मात्र निस्कन्छ, तेल निस्कदैन । सबै हावा खोलेर ऊ स्टोभ हल्लाउँछ, तेल छैन । तेलको भाँडो खोज्छ, त्यसलाई हल्लाउँछ, छैन, कहीं छैन । पसलमा त होला नि, त्यसै पाइदैन । ऊ कम्मरमा हात अड्याएर सिलिङ्गितर हेर्छ र केहीबेर टोलाउँछ । दुवै हात एकैचोटि तल खस्थन, अनुहारमा कुन्नि कस्तो चमक आउँछ । भुईमा रहेको कागतको पेटीभित्र केही खोज्छ, ऊ । दुईतीनवटा कागतका टुक्रा निकाल्छ र प्याँक्छ । ती बिस्कुट र पाउरोटीका खाली प्याकेट थिए, कुनैबेला ऊ सम्पन्नताको सिंदी यहाँसम्म चढेको थियो । उसको अनुहार फेरि अँध्यारो हुन्छ । ऊ उद्ध, केहीबेर बिछ्यौनामा बस्छ, दुवै हातले अनुहार मिच्छ, लुगा भुन्ड्याएतिर एकनास हेर्छ । फेरि अनुहारमा चमक आउँछ । ऊ उद्ध, र पाइन्ट मिक्कै खल्ती छाम्छ, केही पैसा मिक्कै, गन्छ, र केहीबेर हातमा लिएर हेरिरहन्छ । यसबेला उसको अनुहार घामछ्याया घामछ्याया भइरहन्छ । यत्तिकैमा ऊ अचानक उद्ध, छिटोछिटो लुगा लगाउँछ, त्यान्डव्याग समात्छ र फटाफट निस्कन्छ । न उसलाई भ्याल बन्द गर्न वास्ता हुन्छ न बिछ्यौना मिलाउन । मूलगेटनिर पुगेर पुलुक्क माथितिर हेर्छ र मतिर मुस्कुराइदिन्छ, अचानक, बनावटी मुस्कान । म अझ हेरिरहन्छु, ऊ गएको बाटोतिर र यसरी नै धेरैबेर पछ्याइरहन्छु, के के सोच्दै ...

हुन सक्छ, ऊ जागिर खोज्न हिँडेको होस् । बिचरा, दाँतसम्म माभन पाएको भए, ठूलाहरूका अगाडि निर्धक्क बसेर कुरा गर्ने थियो । मुख गन्हाएको छ कि भन्ने विन्ताले बेलाबेला भस्कनु त पदैनथ्यो । अझ चियासम्म पिएर हिँडेन पाएको भए, हाँसेर कुरा गर्ने तागत आउने थियो । भोकले बेलाबेला थुक निल्ने र अझ त्यस कामलाई गोप्य राख्ने भन्कट त पदैनथ्यो । अनि यी सबैको मूलमा गरिबी छ, जसको आडमा धनाद्यहरू अत्याचार लादिरहेछन, नेताहरू राजनीति गरिरहेछन, अनि ऊ विवश छ हीतियार बन्न, आफै विरुद्धमा । ... ... म अचानक भस्कन्छु मैरे अगाडि थुक खस्छ । यसो हेर्छु पल्लो घरको भ्यालबाट एकजना निलुलाभै हेर्दै छ । रिस त उठेको छ, तर गर्ने के ? भारनुमै कल्याण छ । म चुपचाप ओर्लन्छु ।

१

हिजोको घटना भनौं वा दृश्यले त्यसैबेलादेखि भनमा डेरा जमाएको छ । आँखाअगाडि नपोतिएको सिलिङ्ग छ । हिजोको व्यस्तता, मानसिक व्यस्तता अझ भनौं अस्तव्यस्तताले गर्दा तान्न विसिंएको भ्यालबाट चिसो हावा आएको रहेछ । त्यहींवाट पसेका लामखुट्टेले टोकेका छापहरू चिलाएको ठाउँमा छाम्दा भेटिन्छन् । उठ्ने जाँगर

छैन, सोच्चा प्रायः म उत्तानो सुन्ने गर्दु, यसो गर्दा धैरै बेरसम्म सोच्च सकिन्द
अभावमा नयाँनयाँ योजनाको कल्पना गरेर समय विताउनुभन्दा आनन्ददायक कुन
अरु के नै हुन्छ २ ।

उत्सुकता जाग्छ अचानक, बाहिर घाम आइसकेको छ, छिटोछिटो उठ्छु -
हेर्छु पारिको भयालतिर । ऊ उठेजस्तो लाग्दैन, बरु त्योभन्दा माथिको भयालबाट
परिचित नारीस्वर आइरहेछ, किशोरी स्वर, जुन आवश्यकताअनुसार कर्कश र मधुर
बन्न सक्छ, अहिले मधुर बनेको छ । त्यो स्वर किन र कसका लागि मधुर बनेको छ म
जान्दिनैं तर अन्दाज गर्दु । मेरो टाउकोमाथि एक युवक बस्छ । ऊसँग मेरो हेराहेर
पनि राम्रोसँग भएको छैन, कहिलेकाहीं भेट हुन्छ, त्यसबेला स्वाभाविक रूपले ऊ माथि
हेर्छ म तल हेर्छ । यसो गर्न हामी दुवैले जन्मदै त होइन तर त्यसपछि भने विस्तारै
सिक्कै आएका छौं । परिचय छैन तर उसको शरीरमा देखिने लुगा, उसको कोठाबाट
जोसुकैको टाउकोमा जुनसुकै बेला खस्न सक्ने तयारी खानाका खाली प्याकेट र
बट्टाहरू, र चौबीसै घण्टा घन्कने अड्येजी र हिन्दी गीतका क्यासेटहरूले गर्दा उसलाई
सम्पन्न व्यक्तिका रूपमा हेर्न मैले प्रश्नस्त मढत पाएको छु । ऊसँग मेरो वैरभाव छैन,
आवश्यक पनि छैन । हो, त्यो मधुर स्वर त्यही व्यक्तिसँग सम्बन्धित छ । म चासो
राखिदिनैं, यो अनौठो होइन, चासो राख्नु आवश्यक पनि छैन, कुनै उत्सुकता जाग्दैन ।
यस्ता थुप्रै थुप्रै प्रेम देखेको छु मैले - पैसाका आडमा गरिएका, शरीरका लागि गरिएका
र शक्तिका भरमा गरिएका, केवल क्षणिक स्वार्थपूर्तिका लागि, जो सधैं असफल भएको
पाइएको छ - प्रेमदेखि जिन्दगीसम्म ।

आज दैनिक काम गर्न पनि जाँगर छैन । म चर्पी जान्नै । हो, चर्पी भन्नु नहुने
मैले, बाथरुम भन्नुपर्ने, सध्य बन्नुपर्छ यहाँ नजानीकैनै पनि बरु । बाथरुम भनेको
नुहाउने कोठा, कोठा त छैन, तलै धारो छ, पानीको ठेगान हुदैन । त्यो खुला ठाउंमा
छ, आकाशमुनि, बरु बाथग्राउन्ड वा बाथसेन्टर भन्न मिल्छ । जे होस, नुहाउन त पानी
पुग्दैन, गाउँ नै जानुपर्छ, धोको फेरेर नुहाउन । त्यहाँ बाथरुम छैन, हुदैन, भनिदैन
पनि, बसु धारामा गयो नुहायो, अर्कै आनन्द, बाल्टी बोक्नुपर्दैन त्यहाँ ।

म मुख धुन पनि जान्नै आज, मुख धुदैमा सबै कुरा धोइदैन । उत्सुकता
धोइदैन, समस्या धोइदैन, कमजोरी र दुर्गुणहरू पनि धोइदैन, छाला धोइन्छ, केवल,
राम्रो देखिन बाहिरबाट । राम्रो हुनु पनि परेको छैन मलाई, कसैलाई आकर्षित गर्नुपरेको
छैन, पछि धोका दिन । हुनत धोका मैले दिने होइन अभावले, समस्याले, गरिबीले ।
जेहोस, म आज यी कामहरूबाट फुर्सद लिन्छु र उकालिन्छु छततिर ।

ऊ सुतेकै छ, ऊ नै होला सिरकभित्र, सास फेरेको छ - सिरक चलेको
आधारमा भन्न सकिन्छ । बिचरा थकाइले होला यस्तो निद्रा । निद्रा पनि ठूलै वरदान
१८४ /दोभान

हो, जीवन अभिशाप बनेकाहरूका लागि त। ऊ कति आनन्दित होला अहिले, मोटरबाइकमा सहर घुम्दै होला श्रीमतीलाई पछ्याडि राखेर वा आदेश दिई दै होला सहायक कर्मचारीहरूलाई घुम्ने कुर्सीमाथि बसेर अथवा व्याख्यान छाँट्डै होला कक्षामा विद्यार्थीहरूका अगाडि उभिएर गर्वसाथ, गरोस् नव्युङ्कदासम्म त हो नि।

म टोलाइरहन्छु माधिल्लो भ्यालबाट पूर्ववत् गफ चलिरहेको छ। स्वर स्पष्ट छ, म सुन्छु, बुझ्नु पनि तर सम्फन्न, ध्यान छैन, जरुरी पनि छैन। म यहाँ उभिएकोमा उनीहरूलाई आपत्ति छैन, मबाट बाधा छैन, उनीहरूलाई, त्यो सामर्थ्य ममा छैन उनीहरूका सोचाइमा। बरु म उपयोगी बन्न सक्छु, चिठी ओसार्ने काममा वा चिया ल्याउन तर अभसम्म मलाई त्यो काम अहाइएको छैन। त्यसैले भगडा गर्नु परेको छैन, वैरभाव सिर्जना भएको छैन, भैहाल्यो भने डेरा सर्नु पर्ने स्थिति आउन सक्छ, आएको छैन।

कोठामा एककसि परिवर्तन आउँछ। उसको सिरक एकै भट्कामा एकातिर थुपो लाग्छ, ऊ उठेर एकैचोटि भुईमा उभिन्छ। म केही सोच्न भ्याएको हुन्न, ऊ हत्तपत लुङ्गी बेर्च्च र ढोका खोल्छ। ढोकामा एउटा अनुहार देखा पर्छ - परिचित अनुहार जसलाई मैले कहिल्यै हाँसिलो रूपमा देखेको छैन, मानौं कसैले श्राप दिएको होस्। हाँसन मात्र होइन, उसलाई बोल्न पनि आउदैन। ऊ खालि एकै किसिमले मात्र बोल्न जानेको छ, केवल जिमिदारी स्वरमा, अनि हाँस्दा भ्यालढोका बन्द गरेर एकलै हाँसेको भए थाहा छैन। ऊ त्यस घरको मालिक हो। उभिएर केही कुरा गरेपछि साहू जान्छ। ऊ ढोका बन्द गर्छ र फर्कन्छ बिछ्यौनामा।

ऊ दुबै हात चिउँडोमा लगाएर बसिरहन्छ। धामले विस्तारै पोल्न थाल्छ, म उत्सुक भएर हेरि नै रहन्छु। धेरै बेरपछि ऊ उद्ध। उसको अनुहार म सफासँग देख्छु, केही मलिन छ। आज उसले मन्जन फिक्कैन, स्टोभ बाल्दैन, खल्ती छाम्दैन, ती सबै काम हिजै सकिएका छन्, दोहो-च्याइरहने आवश्यकता छैन, दोहो-च्याउदैन। ऊ फटाफट लुगा लगाउँछ - तिनै लुगा जुन ऊ सधै लगाउने गर्छ तर कमै धुन्छ। त्यसैले प्राय मैला हुन्छन्, आज पनि त्यस्तै छन्। सायद उसलाई धुने फुर्सद छैन वा फेर्न अर्को जोडा छैन, ऊ नै जानोस्। उसलाई यसको वास्ता पनि छैन, वास्ता गरेर साध्य पनि छैन, केकेलाई मात्र वास्ता गर्ने। लुगा लगाइसकेर उही ह्यान्डब्याग टिष्ठ र ऊ सरासर निस्कन्छ। सायद आज पनि उसलाई खानुपैदैन, जागिरको आशाले नै ऊ अघाएको छ। ऊ, जान्छ, म हेर्छ उसलाई पर पुरदासम्म, निष्प्रयोजन, जसबाट कुनै फाइदा छैन। यो फाइदाको युग हो तैपनि म हेर्छ। माधिल्लो भ्यालबाट आवाज आउँछ - 'मम्मी टाइ' म भस्कन्छु मेरो पनि भात पकाउनु छ, खानु छ, उही काम सधै

दोहोन्याउनु पर्ने । म ओर्लन्छु चुपचाप ।

२

ब्युँझदा कानमा मधुर स्वर गुन्जिरहेको पाउँछु, म एक किसिमले आनन्दित हुन्छु । बिहानीको यो मधुरता ? मस्तिष्कमा आश्चर्यमिश्रित प्रश्न उपस्थित हुन्छ । मेरो विगतमा यस्ता धेरै बिहानहरू धोबिनीको मधुर स्वरसँगै, जुरेलीको मधुर स्वरसँगै, परेवाको धुरधुर, भंगोराको भुरभुर र फिस्टाको फुरफुरसँगै सुन् हुन्ये । वर्तमानमा ट्युसनको तयारीका लागि जुरेली, भंगोरा, परेवा, फिस्टा र धोबिनीको अड्ग्रेजी नाम खोज्न शब्दकोश पल्टाएर बिहान नविताउने हो भने मुखमा चोट लागैन । भविष्यको बिहानले यी सबै भन्नक्ट पन्छ्याइसकेको हुनेछ, जुरेली किताबमा मात्र पाइनेछ र नयाँ पुस्ता ती बिहानहरूमा जुरेली र धोबिनीका इतिहास अड्ग्रेजीका ठेलीबाट धोक्दै हुनेछ । . . . . यो मधुर स्वर कुनै जुरेली, भंगोरी, फिस्टो वा परेवाको स्वर होइन । यो सहर हो र स्वरचाहिँ उनै पूर्वपरिचित किशोरीको हो जसमा सभ्यता, विकास र आधुनिकताका जम्माजम्मी बत्तीसै लक्षण विद्यमान छन् । त्यसैले उनको शिर र स्वर सदै सबैका भन्दा माथि हुन्छन्, पुड्काइका सबै प्रामाणिक चिन्हहरूलाई उछिनेर ।

अकस्मात् उही अपरिचित मित्रको याद आउँछ, कताकता भित्र दुख्छ, दुख्नुको कारण खोजिदैन, खोज्नुहुदैन, यस्ता फजुल काममा समय खेर फाल्नुहुदैन । तैपनि म सोच्छु । ऊ उठिसक्यो होला, मिहिनेती छ, बाध्यताले बनाएको । म उढ्छु र उही भ्यालतिर हेर्छु, ऊ केही मिलाउदै छ भुईमा बसेर, म अझ उत्सुक बन्छु । ऊ समस्यामा छ, उसलाई यसरी हेरिरहँदा मलाई आनन्द हुन्छ एक किसिमको । यो स्वाभाविक हो, मान्छे अर्काको दुखमा आनन्दित हुन्छ । मान्छेलाई एक वाक्यमा चिनाउनुपर्दा उसको यही विशेषता अधि सार्नु पर्दै । यहाँबाट कोठाभित्र रामोसँग देखिदैन, त्यसैले अझ रामरी हेर्न म छतमा जान्छु ।

छत उही हो, परिवेश उही तैपनि मलाई कताकता खल्लो लाग्छ, कुन्नि कस्तो खालको आशाङ्काले नजानिँदो घोच्छ । मौसम पनि राम्रो देखिदैन, चारैतिर बादल डम्म भरिएको छ - शिक्षामा राजनीति वा प्रशासनमा भ्रष्टाचार भरिएझै । म उही निर्दिष्ट ठाउँमा पुगी उभिन्छु र हेर्छु पूर्ववत् । उसले समानहरू टक्टक्याउँछ, समान नै के छ र, केही किताबहरू र केही महत्त्वपूर्ण मानिएका मितिका पत्रपत्रिकाजस्ता देखिने कागजहरू ।

ऊ डेरा सदै छ भन्ने ठम्याउन मलाई गाहो पैदैन । हिजो बिहानको साहू र ऊबीचको भेट यसै विषयका लागि भएको थियो, नभए उसलाई यी सबै कागजहरू टक्टक्याउने फुस्द हुदैनथ्यो । म उसका सामानहरू हेर्छु । यहाँ समान धेरै हुनु हुदैन, डेरा सदा दुख हुन्छ, यस्तो अनुभव मैले प्रशस्तै गरेको छु । छेरैटे लागेको बूढो र १८६/छोमान

डेराको बसाइ एकै हो यहाँ, दुवै अनिश्चित । महिनामा एकपटक भाडा माग्नबाहेक दोस्रोपटक घरमालिक कोठामा आयो भने बुझ्नुपर्छ, त्यो आगमन डेरा सर्ने आदेशका लागि हो, अन्यथा नियमित भेटघाट र बोलचाल वर्तमान सभ्यताको विरुद्धमा हुन्छ ।

सामान खास छैन - स्टोभ, डेक्ची, प्रेसर कुकर, डाढु र पनियो दुवैको काम दिने चम्चाजस्तो भाँडो, थाल, गिलास, पानी र मट्टितेलका भाँडा, खानेतेलको सिसी - सब एक एकवटा, केही अत्यावश्यक, खाच्चामधीका स-साना कागतका पोकाहरू - दाल, तरकारी र चामलबाहेक, एकदुई सेट अर्धना र पुराना फेर्ने लुगाहरू, एक सेट विछ्यौना फित्तावाला खाटसमेत, सब अत्यावश्यक मात्र । बरु यी सबैभन्दा धेरै हुनेजति पुस्तक-पत्रिका छन् । पुस्तकबाहेक सबै समान एकैपटकमा बोकेर जहाँसुकै पुऱ्याउन सकिन्छ । यस अर्थमा ऊ निकै भाग्यमानी ठहर्दै, उसलाई टेम्पो रोग लाग्दैन ।

तर ती पुस्तक ? म फेरि सोच्छु । उसलाई मद्दत गर्न मन लाग्छ, उसले सहयोग मारे उसका कुनै पनि सामान बोकेर लगिदिन्थैं । 'त्यसै त जान्न' मेरो अहं तर्क गर्दै । मलाई यस्ता घटनाहरूले साहै दुखी बनाउँछन्, हृदय चिरिन्छ, तर अब धैर्यपूर्वक हेर्न सक्ने भएको छु, कडा बनाएको छ मलाई यस्तै यस्तै भोगाइले । हेर्दा टिठ लाग्छ, तर परेमा म साँचै मद्दत गर्न तयार हुन्छु ? प्रश्नले भस्काउँछ । अँहैं, आजसम्म गरिएको छैन, आखिर म पनि त मान्छे नै हुँ, औसत चरित्रको । हो, साँचै आजसम्म मैले कसैलाई सानोसम्म पनि मद्दत गरेको छैन । हुन त म त्यस्तो हैसियतको मान्छे नै कहाँ हुँ र तैपनि सक्नेजति त गर्नु पर्ने । यस्तो सोच्चा मलाई मान्छे हुँ भन्ने कुरामा समेत शङ्खा लाग्छ ।

सबै सामानहरू पोको पारिसकेछ उसले, खाटसमेत गरी चार पोका वा समूहमा सबै समान समेटिएछन् । उसले हात टक्क्याउँदै अचानक मतिर हेर्दै र मुस्कुराइदिन्छ, बनावटी मुस्कान । कतै त्यो मुस्कानभित्र सहयोगको याचना .... म भस्कन्छु, 'यो हुन सक्दैन', म भन्दै चिच्याउँछु तर तुरुन्तै सम्हालिन्छु । ... हुँदैन, सकिन्दै भनिदिउँला, के खाँचो, आखिर म त्यसको को नै हुँ र ? यस्ता भन्नफट बेसाएर फाइदा नै पो के, म निर्णय लिन्छु । बरु उसलाई भन्ने मौका नदिनु बेस । म छिटोछिटो तल भर्दै ।

ठक् ठक् ठक् ..... ढोकामा आबाज आउँछ, म उठ्छु र ढोका खोल्द्यु । केही सोच्न भ्याएको हुन्नै, उही मान्छे देखा पर्छ, पुस्तकको पोको लिएर ।

"सरसँग थोरै ....., ", ऊ भन्छ ।

'भन्नोस' म आदेश दिन्छु ।

'अलिकति समस्या परेको छ, डेरा सर्दै छु, सरले .....

'भूमिका बाँध्नुपर्दैन' म बीचमै बोलिदिन्छु अभ कठोर बनेर ।

'यो राखिदिन सक्नुहुन्यो कि ? केही समयका लागि ।' ऊ सकभर नम्र बन्ने प्रयास गर्दै ।

'किन ?' भक्तदै स्पष्टीकरण मार्गचु ।

'साधीकहाँ जाई छु' ऊ भन्दू ।

'त्यो पनि लग्ने नि' म सम्फाउँछु ।

'कोठा सानो छ, पर्याप्त ठाउँ छैन' ऊ अझ स्पष्ट पार्दै ।

'नभए आफ्नै कोठामा लग्ने' म अन्तिम निर्णय दिन्छु ।

'सरी सर' ऊ दुख प्रकट गर्दै । भन्डै आँसु खसाएको थियो यसो भन्दा ।

यो 'सरी'का लागि मेरो हृदयमा स्थान छैन । त्यसैले यसको कुनै उत्तर दिन आवश्यक ठान्दिनँ । यसबेला मैले उसको अनुहार पढ्ने भन्नफैटै नगरीकन ढोका बन्द गर्दै ।

ढक ढक ढक ..... दुई मिनेट नविर्दै फेरि उही आवाज । को ? म भकर्न्दु । आवाज दोहोरिन्छ, उध्कु र ढोका खोल्चु । अगाडि घरभालिक उभिइरहेको हुन्छ । दिमागमा अनेकौं प्रश्न ओइरिन्छन् एकैचोटि । भरसक सम्हालिदै बोल्चु हाँस्ने प्रयास गरेर - 'भन्नोस ?'

'परिदेखि तपाईंको भाडा मासिक २०० रूपैयाँले बढै छ' ऊ आफ्नो विशेषाधिकार प्रयोग गर्दै ।

'किन साहूजी ?' म निरर्थक प्रश्न गर्दू, मानौं म त्यो थप रु. २०० को सझ ऊसंग केहीबेर कुरा गरेर सन्तुष्ट हुन चाहन्दू ।

'महँगी बढ्यो, तलब बढ्यो, भाडा नबढाए हामी के खाने त ?' उल्टै प्रश्न गर्दै ऊ ।

'तलब कति नै बढेको छ र, १८० रूपैयाँ त हो नि, फेरि महँगी पनि त बढेको छैन' म फितलो तर्क गर्दै ।

महँगी रेडियोमा होइन, बजारमा बढ्छ, १८० तलब बढ्दा महँगी ठीक दोब्बर ३६० बराबर बढ्छ, अझ तपाईं पुरानो मान्द्ये भनेर रु. १६० छुट । बरु बस्नुहुन्न भने परिसम्म निर्णय गर्नुस् । म अरू कुरा जान्दिनँ, ऊ फटाफट उकालो लाग्छ ।

भखरै घटेका दुई घटना, परस्पर असम्बन्धित छन्, तर .... भैगो नसोचौं, जसको कुनै अर्थ छैन । साहूले प्रयोग गरेका शब्दहरू, त्यो व्यवहार, कति सत्य कति असत्य, कति उचित कति अनुचित र कति कटु वा मधुर छन् । त्यसको विश्लेषण सम्बन्धित पक्ष, समय र परिस्थितिले गर्दै । मेरो कानमा भने तिनै शब्दहरू गुन्जिरहन्छन्, मानौं ती आजन्म परिचित तर फरक अर्थमा प्रयोग भएका छन् ।

... महँगी ... रेडियो ... निर्णय ... प्रजातन्त्र ... छुट ... छुट ... छुट ... ?! ... ?!?! ... ?!?!?!